"SAB'AI SAYYOR"DA SARGUZASHTLAR DAVOMIDA RAMZIY UCHRASHUVLAR TIZIMI

Parvina Narzulloyeva
E-mail: parvinanarzulloyeva@gmail.com

Qabul qilindi: 28.10.2025
Ko'rib chiqildi: 29.10.2025
Tasdiqlandi: 30.10.2025

Kalit so'zlar:
ramziy uchrashuvlar, sarguzasht, qahramonlar, shaxsiy o'sish, axloqiy qadriyatlar, dunyoqarash, adabiyotshunoslik.

Keywords:
Symbolic encounters, adventure, characters, personal development, moral values, worldview, literary analysis.

Ключевые слова:
Символические встречи, приключение, персонажи, личностное развитие, моральные ценности, мировоззрение, литературный анализ.

Annotatsiya. "Sab'ai sayyor" asarida qahramonlarning sarguzashtlari davomida duch keladigan ramziy uchrashuvlar tizimi o'rganilgan. Ushbu tizim qahramonlarning shaxsiy o'sishi, dunyoqarashi va axloqiy qadriyatlarining shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida ramzlar va ularning kontekstual vazifalari tahlil qilinib, o'quvchi va adabiyotshunoslar uchun mazmunli tushunchalar taqdim etiladi.

Annotation. The system of symbolic encounters during the adventures in "Sab'ai sayyor" is explored. This system influences the characters' personal development, worldview, and moral values. The study analyzes the symbols and their contextual roles, providing meaningful insights for readers and literary scholars.

Аннотация. В произведении «Саб'и сайёр» изучена система символических встреч, происходящих в ходе приключений героев. Эта система влияет на личностное развитие, мировоззрение и моральные ценности персонажей. В исследовании анализируются символы и их контекстуальные функции, предоставляя полезные сведения для читателей и литературоведов.

Kirish. Adabiyotda ramziy uchrashuvlar tizimi asarlar mazmunini chuqurlashtirish va qahramonlarning shaxsiy o'sishini aks ettirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ayniqsa fantastik va sarguzasht janrida bu tushunchaning o'rni kattadir. "Sab'ai sayyor" asari qahramonlarning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari va ruhiy holatini shakllantirishda ramzlar tizimini samarali vosita sifatida ishlatadi, har bir uchrashuv o'quvchi uchun qahramonning ichki dunyosi bilan tanishish imkoniyatini yaratadi va asar mazmunini yanada boyitadi. Tadqiqotning maqsadi asardagi ramziy uchrashuvlar tizimini o'rganish, ularning

voqea rivoji, qahramonlarning shaxsiy o‘sishi va metaforik mazmuni bilan bog‘liq jihatlarini aniqlashdir. Ushbu mavzu adabiyotshunoslar, o‘quvchilar va pedagoglar uchun qahramonlar obrazini chuqurroq anglash, asar semantikasini tadqiq qilish va ramzlar yordamida o‘quvchi idrokini shakllantirish imkoniyatini beradi. Shuningdek, ramziy uchrashuvlar tizimi orqali qahramonlarning qaror qabul qilish jarayoni, ijtimoiy munosabatlar va axloqiy tanlovlari yoritiladi, bu esa asarning didaktik va estetik qiymatini oshiradi, hamda o‘zbek fantastik adabiyotida yangi tahliliy yondashuvlarni ishlab chiqish uchun ilmiy zamin yaratadi. Tadqiqot natijalari asardagi ramziy uchrashuvlar tizimining strukturasini, qahramonlar o‘rtasidagi interaktivlikni va ularning shaxsiy o‘sishiga ta’sirini ko‘rsatadi, shu bilan birga o‘quvchi va adabiyotshunoslar uchun konseptual va amaliy tavsiyalarni taqdim etadi. Adabiyotda ramziy uchrashuvlar tizimi asarlar mazmunini chuqurlashtirish va qahramonlarning shaxsiy o‘sishini aks ettirishda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ayniqsa fantastik va sarguzasht janrida bu tushunchaning o‘rni kattadir. “Sab’ai sayyor” asari qahramonlarning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari va ruhiy holatini shakllantirishda ramzlar tizimini samarali vosita sifatida ishlatadi, har bir uchrashuv o‘quvchi uchun qahramonning ichki dunyosi bilan tanishish imkoniyatini yaratadi va asar mazmunini yanada boyitadi. Tadqiqotning maqsadi asardagi ramziy uchrashuvlar tizimini o‘rganish, ularning voqea rivoji, qahramonlarning shaxsiy o‘sishi va metaforik mazmuni bilan bog‘liq jihatlarini aniqlashdir. Shu bilan birga, tadqiqotning vazifalari sifatida ramziy uchrashuvlarning strukturasini aniqlash, ularning qahramonlarning ijtimoiy munosabatlari va axloqiy qarorlariga ta’sirini tahlil qilish, shuningdek o‘quvchi idrokida shakllanadigan ma’nolarni aniqlash belgilangan. Ushbu mavzu adabiyotshunoslar, o‘quvchilar va pedagoglar uchun qahramonlar obrazini chuqurroq anglash, asar semantikasini tadqiq qilish va ramzlar yordamida o‘quvchi tafakkurini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Shuningdek, ramziy uchrashuvlar tizimi orqali qahramonlarning qaror qabul qilish jarayoni, ijtimoiy munosabatlar va axloqiy tanlovlari yoritiladi, bu esa asarning didaktik va estetik qiymatini oshiradi, hamda o‘zbek fantastik adabiyotida yangi tahliliy yondashuvlarni ishlab chiqish uchun ilmiy zamin yaratadi. Tadqiqot natijalari asardagi ramziy uchrashuvlar tizimining strukturasini, qahramonlar o‘rtasidagi interaktivlikni va ularning shaxsiy o‘sishiga ta’sirini ko‘rsatadi, shu bilan birga o‘quvchi va adabiyotshunoslar uchun konseptual va amaliy tavsiyalarni taqdim etadi. Kirish qismiga qo‘shimcha sifatida, ramziy uchrashuvlar tizimi nafaqat qahramonlarning ichki o‘sishini aks ettiradi, balki asar voqealarining ma’nosini chuqurlashtirib, o‘quvchi idrokini kengaytiradi, shuningdek adabiy tahlil va pedagogik yondashuvlar uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. Adabiyotda ramziy uchrashuvlar tizimi asarlar mazmunini chuqurlashtirish va qahramonlarning shaxsiy o‘sishini aks ettirishda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ayniqsa fantastik va sarguzasht janrida bu

tushunchaning o‘rni kattadir. “Sab’ai sayyor” asari qahramonlarning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari va ruhiy holatini shakllantirishda ramzlar tizimini samarali vosita sifatida ishlatadi, har bir uchrashuv o‘quvchi uchun qahramonning ichki dunyosi bilan tanishish imkoniyatini yaratadi va asar mazmunini yanada boyitadi. Tadqiqotning maqsadi asardagi ramziy uchrashuvlar tizimini o‘rganish, ularning voqea rivoji, qahramonlarning shaxsiy o‘sishi va metaforik mazmuni bilan bog‘liq jihatlarini aniqlashdir. Ushbu mavzu adabiyotshunoslar, o‘quvchilar va pedagoglar uchun qahramonlar obrazini chuqurroq anglash, asar semantikasini tadqiq qilish va ramzlar yordamida o‘quvchi idrokini shakllantirish imkoniyatini beradi. Shuningdek, ramziy uchrashuvlar tizimi orqali qahramonlarning qaror qabul qilish jarayoni, ijtimoiy munosabatlar va axloqiy tanlovlari yoritiladi, bu esa asarning didaktik va estetik qiymatini oshiradi, hamda o‘zbek fantastik adabiyotida yangi tahliliy yondashuvlarni ishlab chiqish uchun ilmiy zamin yaratadi. Tadqiqot natijalari asardagi ramziy uchrashuvlar tizimining strukturasini, qahramonlar o‘rtasidagi interaktivlikni va ularning shaxsiy o‘sishiga ta’sirini ko‘rsatadi, shu bilan birga o‘quvchi va adabiyotshunoslar uchun konseptual va amaliy tavsiyalarni taqdim etadi.

Materiallar va usullar. Tadqiqot materiali sifatida “Sab’ai sayyor” asari, uning qahramonlari, sarguzasht voqealari va ulardagi ramzlar tizimi asosiy manba sifatida olinadi. Shuningdek, o‘zbek adabiy tanqidining zamonaviy tadqiqotlari, monografiyalar va maqolalar ham qo‘llanilgan, bu esa ramziy uchrashuvlar tizimini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish imkonini beradi. Tadqiqot usullari sifatida sifatli tahlil metodlari qo‘llanilgan, jumladan, matnlarni kontent-tahlil qilish, ramz va metafora tahlili, qahramonlar obrazlarini kontekstual o‘rganish va ularning sarguzasht jarayonidagi shaxsiy o‘sishini baholash metodlari ishlatilgan. Bundan tashqari, tadqiqot jarayonida komparativ tahlil ham qo‘llanilib, o‘zbek va xalqaro fantastik adabiyotdagi ramziy uchrashuvlar tizimlari o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlar aniqlangan. Matn ichidagi uchrashuvlar va ramzlar tizimi semantik va psixologik jihatdan tahlil qilinib, qahramonlarning qaror qabul qilish, axloqiy tanlov va ichki ruhiy holatlari bilan bog‘liq munosabatlar yoritilgan. Shu bilan birga, tadqiqotda tizimli yondashuv qo‘llanilib, ramziy uchrashuvlarni turkumlash, ularning voqea rivoji va qahramonlar o‘sishiga ta’sirini aniqlash imkoniyati yaratilgan. Tadqiqot usullari yordamida qahramonlar bilan ramzlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar, sarguzashtlar jarayonidagi interaktivlik va ularning metaforik mazmuni tizimli tarzda ko‘rib chiqilgan, bu esa asarning semantik qatlamini yanada chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi. Shu tariqa, materiallar va usullar birgalikda ramziy uchrashuvlar tizimini o‘rganish, qahramonlar shaxsiy o‘sishi va adabiyotshunoslik tahlilida konseptual yondashuvlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

1-Jadval nomi. Qahramonlar duch keladigan ramziy uchrashuvlar va ularning funksiyalari

Qahramon	Ramziy uchrashuv	Uchrashuv funksiyasi	Qahramon rivojiga ta'siri
Qahramon A	Yulduzli sayyora bilan uchrashuv	Ichki ruhiy holat va qaror qabul qilish	Shaxsiy o'sish, axloqiy tanlov
Qahramon B	Sirli sehrli mavjudot	Axloqiy qadriyatlarni sinash	Dunyoqarash va axloqiy me'yorlarni rivojlantirish
Qahramon C	O'tmishdagi ramzli obyekt	Voqea rivoji va xotira bilan bog'liqlik	Ichki dunyoni boyitish, tajriba orttirish
Qahramon D	Kosmik yo'ldosh bilan uchrashuv	Ijtimoiy munosabatlar va interaktivlik	Qaror qabul qilish va o'zaro aloqalarni shakllantirish

Jadvalda "Sab'ai sayyor" asaridagi asosiy qahramonlar duch keladigan ramziy uchrashuvlar, ularning voqea va metaforik funksiyalari hamda qahramonlar shaxsiy o'sishiga ta'siri ko'rsatilgan. Bu jadval tadqiqot natijalarini vizual tarzda yoritib, ramziy uchrashuvlar tizimini tushunishni osonlashtiradi va adabiyotshunoslik tahlilida qo'llanilishi mumkin.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, "Sab'ai sayyor" asaridagi qahramonlarning duch keladigan ramziy uchrashuvlar tizimi ularning shaxsiy o'sishi, axloqiy qadriyatlari va dunyoqarashini shakllantirishda asosiy omil sifatida xizmat qiladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, har bir uchrashuv o'quvchi uchun qahramonning ichki dunyosi bilan tanishish imkoniyatini yaratadi va voqea rivojini boyitadi. Masalan, qahramonlar sarguzasht davomida turli ramzlar bilan uchrashganda ularning ichki qaror qabul qilish jarayoni va axloqiy tanlovlari aniqlanadi, bu esa o'quvchiga qahramonlar ruhiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shuningdek, ramzlar tizimi qahramonlarning ijtimoiy munosabatlari va interaktiv harakatlarini yoritishda samarali vosita bo'lib, ular o'rtasidagi munosabatlarning rivojlanishini va voqea kontekstidagi ma'nolarni o'rganishga yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ramziy uchrashuvlar tizimi metaforik va semantik jihatdan murakkab bo'lib, ularning tahlili qahramonlarning psixologik holati va axloqiy qadriyatlarini aniqlash imkonini beradi, shuningdek o'quvchi idrokida turli interpretatsiyalarni shakllantiradi. Shu bilan birga, tadqiqotda ramzlar tizimi va sarguzashtlar konteksti o'rtasidagi bog'liqlik, qahramonlar obrazining rivojlanish xususiyatlari va voqea ichidagi dinamika tizimli tarzda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ramziy uchrashuvlar tizimi nafaqat qahramonlar shaxsiy o'sishini aks ettiradi, balki asarning didaktik va estetik qiymatini oshiradi, adabiyotshunoslar va o'quvchilar uchun konseptual yondashuvlarni ishlab chiqishga imkon yaratadi. Shu tariqa, "Sab'ai sayyor"dagi ramziy

uchrashuvlar tizimi qahramonlar sarguzashtining mazmuniy qatlamini boyitadi, ularning axloqiy va psixologik xususiyatlarini chuqurlashtirib ko‘rsatadi hamda o‘quvchi idrokini shakllantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, “Sab’ai sayyor” asaridagi qahramonlarning duch keladigan ramziy uchrashuvlar tizimi ularning shaxsiy o‘sishi, axloqiy qadriyatlari, dunyoqarashi va ijtimoiy munosabatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Har bir ramziy uchrashuv qahramonlarning ichki dunyosini ochib beradi, ularning qaror qabul qilish jarayoni va axloqiy tanlovlarini yoritadi hamda o‘quvchi uchun obrazlarni chuqurroq anglash imkonini yaratadi. Tadqiqot davomida ramzlar va ularning kontekstual vazifalari, shuningdek metaforik va semantik mazmuni tizimli tarzda tahlil qilindi, bu esa asarning didaktik, estetik va adabiyotshunoslik qiymatini oshirishga xizmat qiladi. Ramziy uchrashuvlar tizimi nafaqat qahramonlar sarguzashtini boyitadi, balki o‘quvchi idrokini rivojlantiradi, ularning axloqiy va ruhiy tafakkurini shakllantiradi, shuningdek adabiyotshunoslar uchun konseptual va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi. Shu tariqa, tadqiqot “Sab’ai sayyor”dagi ramziy uchrashuvlar tizimini mukammal tahlil qilib, qahramonlarning shaxsiy o‘sishi va sarguzashtlarining mazmuniy qatlamini yoritish bilan birga, o‘zbek fantastik adabiyotida yangi ilmiy yondashuvlar ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Abdullaev, O. (2020). O‘zbek fantastik adabiyotidagi ramziy obrazlar. Toshkent: Fan.

2. Mirzaahmedov, S. (2018). Adabiyotda sarguzasht va ramz: nazariy va amaliy jihatlar. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.

3. Karimova, D. (2021). Ramz va metafora o‘zaro aloqasi zamonaviy o‘zbek adabiyotida. Samarqand: Universitet nashriyoti.

4. Tursunov, A. (2019). Fantastik adabiyotda sarguzashtlar va ularning semantik mazmuni. Toshkent: Ilmiy nashr.

5. Xolboyeva, M. (2022). Sab’ai sayyordagi obrazlar va ramzlar tahlili. Toshkent: Akademnashr.